

Tulevaisuusajattelu vapaaehtoistoiminnan kehittämisessä

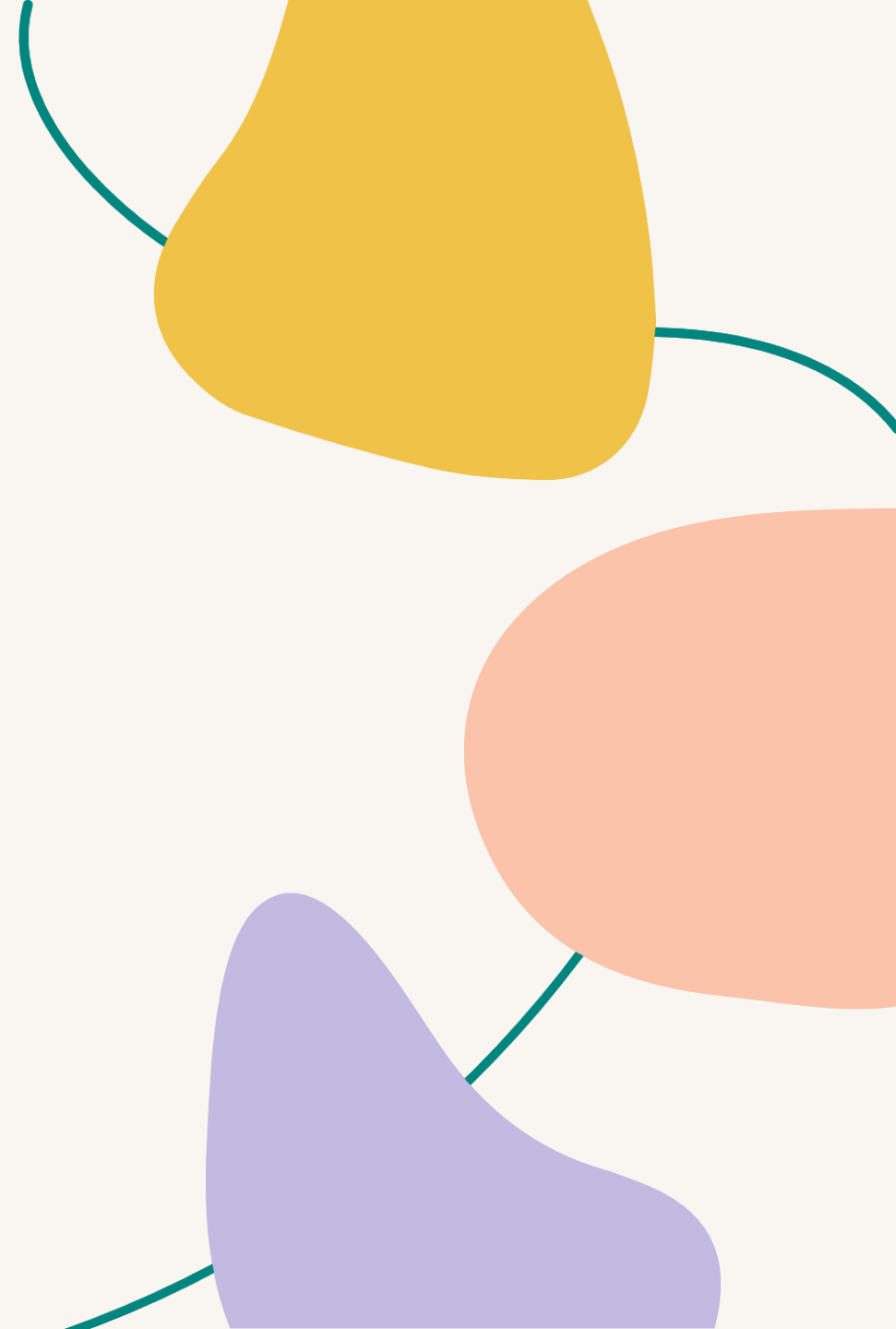
21.11.2024

Kotkan valikkoryhmän Vapaaehtoistoiminnan
seminaari

Hazel Salminen
Tulevaisuusasiantuntija,
projektipäällikkö

**KOHTI
TULEVAA**
-HANKE

Tulevaisuusajattelusta ja -työskentelystä

Milloin tulevaisuus syntyi?

- viimeistään 2,5 miljoonaa vuotta sitten, kun esi-ihminen valmisti ensimmäiset työkalut piikivestä?

Pentti Malaska

**Jokainen meistä ajattelee tulevaisuutta ja
ennakoi sitä jollain tapaa**

**- mutta ehkä emme aina tietoisesti ja
järjestelmällisesti?**

Tulevaisuudentutkimus

(Futurologia)

Ennakointi

~~Ennustaminen~~

Uskotko, että tulevaisuus on parempi vai ajatteletko, että se on huonompi?

Uskotko, että voit vaikuttaa tulevaisuuteen vai ajatteletko, että et voi vaikuttaa tulevaisuuteen?

Tulevaisuutta ei voi ennustaa

Tulevaisuus ei ole ennalta määrätty

Tulevaisuuteen voi vaikuttaa

Miksi ennakointia tehdään?

- Varautumiseksi
(dystopiat, ei-toivottavat tulevaisuudet)
- Suunnan ja motivaation löytämiseksi toiminnalle
(utopiat, toivottavat tulevaisuudet, visiot)
- ja joskus ihan vaan uteliaisuudesta :) (tutkimus)

Meillä ei ole faktatietoa tulevaisuudesta, MUTTA
se, miten näemme tulevaisuuden
vaikuttaa siihen, mitä teemme tänään
- ja se vaikuttaa toteutuneeseen tulevaisuuteen

Mitä ennakointiin tarvitaan?

Menetelmät, työkalut
Data + tieto + kokemus
Mielikuvitus, luovuus, loogisuus
Ennakkoluulottomuus
Systemiajattelu, holistisuus

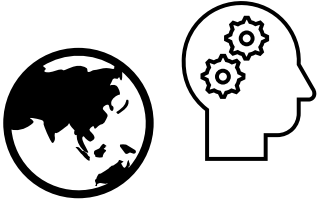
Työkaluja ja menetelmiä on monenlaisia – ja yleensä niitä yhdistetään:

määrälliset - laadulliset
(tai data - mielikuvitus)

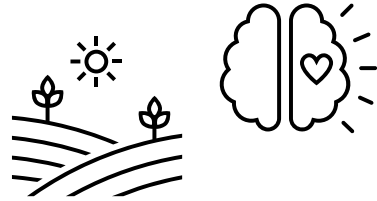
asiantuntijatieto - osallistaminen

Esim. trendiseuranta, asiantuntijapaneeli, työpaja, matemaattiset mallit, sci-fi

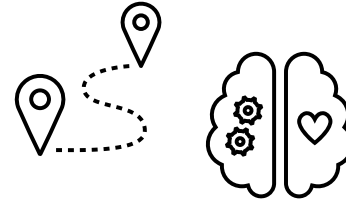
Miten ennakointia tehdään?

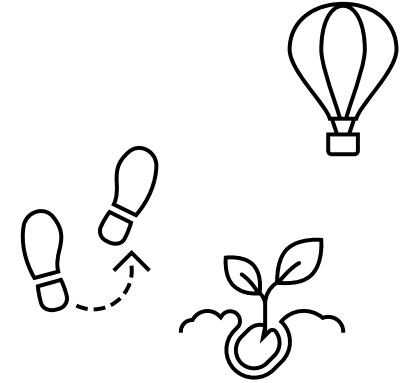
1. Kerätään **tietoa** nykyhetkestä ja **muutosilmiöistä** ja **analysoidaan** sitä (esim. toimintaympäristöanalyysi)

2. **Kuvitellaan** ja kuvaillaan vaihtoehtoisia tulevaisuuksia (esim. tulevaisuuskuvat)

3. Hahmotellaan looginen **yhteys** - miten nykyhetkestä voidaan päästä / joutua kuvattuihin tulevaisuuksiin (mm.t tulevaisuuspolut)

+ 4. Askelmerkit & **toimintaa** toivotun tulevaisuuden toteuttamiseksi!

Mitä ovat muutosilmiöt/kehityskulut?

Megatrendi

Laaja muutoksen kaari ja useista ilmiöistä koostuva yleinen kehityssuunta. Tapahtuu globaalilla tasolla eikä muutu kovin nopeasti. Vaikuttaa kaikkiin ja kaikkialla.

Trendi

Ilmiön yleinen kehityssuunta. Trendit ohjaavat päätöksentekoa vaikuttamalla valintoihin, makuun, arvostukseen jne. Trendit voivat vaihdella alueittain ja muuttua lyhyelläkin aikavälillä.

Entä yllätykset tai vaivihkaa esiin kasvavat vastailmiöt?

Musta joutsen / villi kortti

Nopea, täysin yllättävä ja ennakoimaton tapahtuma, joka voi muuttaa trendin tai jopa megatrendin kulkua. Huom! Voi olla myös positiivinen.
(myös xEvent)

Vastatrendi

Ilmiö, joka nousee esiin vastapainona jollekin vallitsevalle suuntaukselle. Se voi olla vastareaktio tai vastakohta jollekin yleisesti hyväksytylle tai suosituille ilmiölle.

Huom! **Mikä EI muutu?**

Heikko signaali

Ensimmäinen ilmaus mahdollisesta muutoksesta tai sysäysten sarja, joka muuttaa tapahtumien kulkua erilaiseen suuntaan. Heikko signaalia on usein vaikea huomata tai helppo jättää huomiotta.

Muutosilmiöiden seuraaminen on arvokasta

Vaikutukset osaamiseen, toimintamalleihin, kohderyhmiin ja heidän tarpeisiin?

Kuinka hyvin tämänhetkinen toimintamme kestää muutosta?

Tulevaisuuskestävyys on jatkuvuuden ja olemassaolon edellytys:

reaktiivinen toiminta (bouncing back)

proaktiivinen toiminta (bouncing forward)

transformatiivinen toiminta (systeemi)

Innostavatko muutokset tai tulevaisuuden ajattelemisen meitä **uudistumaan?**

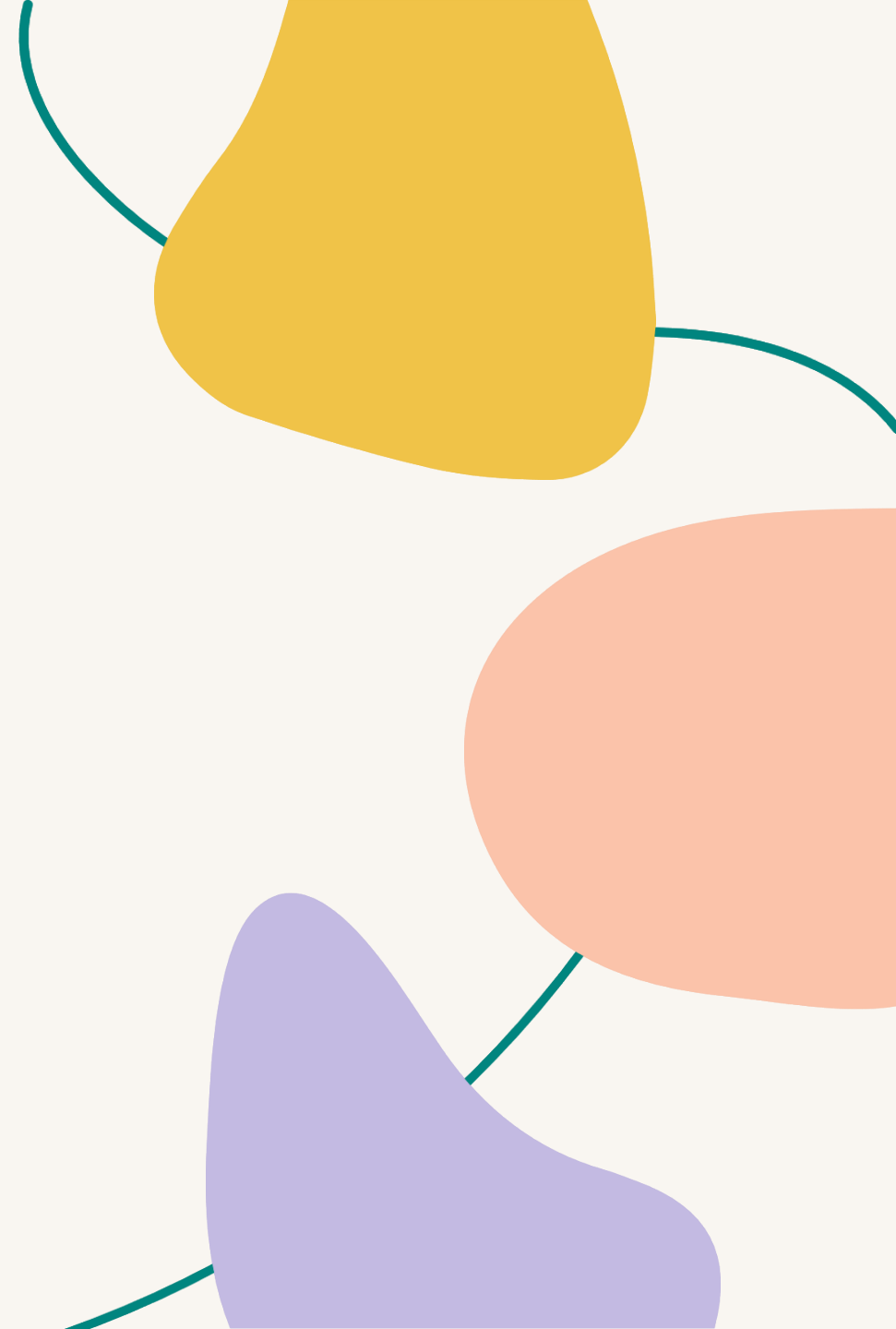

Missä ennakointia tehdään?

- Yrityksissä
- Poliittisen päätöksenteon elimissä (tulevaisuusvaliokunta, kunnat)
- Tutkimuslaitoksissa (+tulevaisuudentutkimusta)
- Oppilaitoksissa (+opetusta)

- ja järjestöissä sekä yhdistyksissä - mutta lisää tulevaisuusosaamista tarvitaan!

Järjestöt ja kohti tulevaa

Kohti tulevaa -hanke on kaikkien järjestö- ja vapaaehtoistoimijoiden oma ennakointihanke

- tarjoaa tukea järjestö- ja vapaaehtoisuuskentän **osaamisen ja toiminnan kehittämiseen tulevaisuusymmärrystä ja ennakointitietoa** hyödyntämällä.
- toimii lisätäkseen **tulevaisuusajattelua ja ennakointia** toimintakentällä.
- auttaa muotoilemaan uudenlaista osallisuutta ja vapaaehtoistoimintaa, joka vastaa erilaisten ihmisten **tulevaisuusnäkömiin** ja yhteiskunnallisiin **muutoskulkuihin**.

Hazel Salminen

Projektipäällikkö,
tulevaisuusasiantuntija

Anyara G. Wise

Asiantuntija

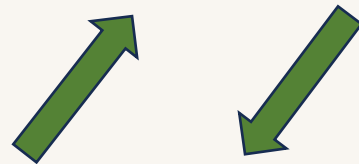
**Tulevaisuus-
sparraukset**

Webinaarit

**Tulevaisuus-
verkosto**

&

**Kolmen
kumppani-
organisaation
tulevaisuuspolut**

**Työkaluja ja materiaaleja
tulevaisuustyöhön**

Hankkeen työskentelytavat ja menetelmät

- Dialogit ja dialogisuus
- Työpajat
- Tulevaisuuskolmio
- Kulttuurikartoitus
- Tulevaisuuspyörä
- Empatiakartta
- Skenaariotyöskentely (nelikenttä, backcasting...)
- Tulevaisuus katsaus ja trendikoosteet
- Verkkoalustana Miro

Opinnäytetyöt tarjoavat tietoa ja menetelmiä

- **Ida Kemi:** Nuoret tulevaisuuden vapaaehtoisina, vaikuttajina ja kansalaistoimijoina
 - [Työkirja](#) esittelee kolme skenaariota nuorten vapaaehtoistoimintaan ja tarjoaa työkaluja vapaaehtoistoiminnan kehittämiseen
 - [Opinnäytetyöartikkeli](#) kuvaa tarkemmin työkirjan ja skenaarioiden tekemisen prosessia
- **Siru Uusi-Seppälä:** Tulevaisuusajattelua demystifoidaan jakamalla (tulossa)

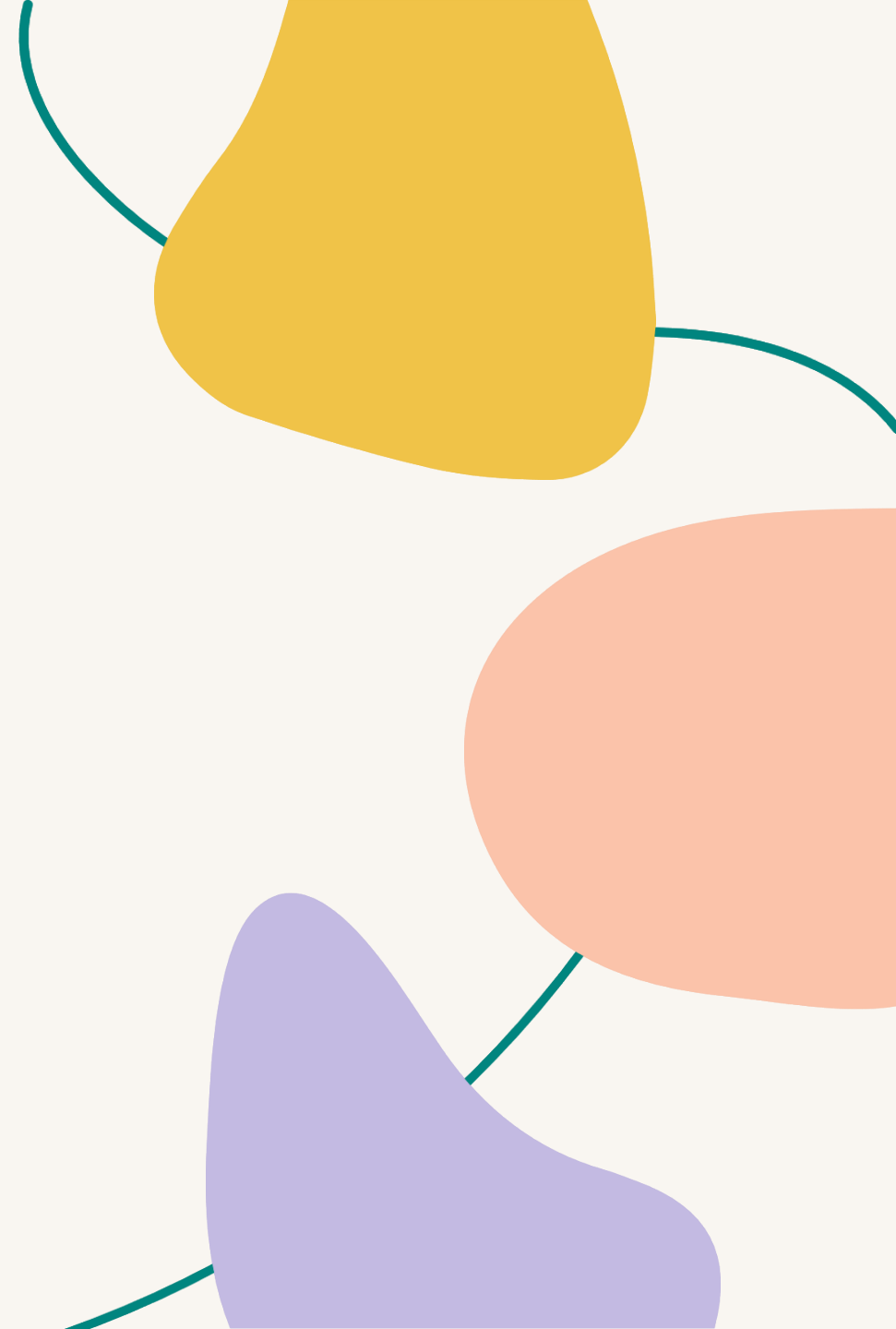
**Ennakointi on
kansalaistaito ja
-oikeus**

**Tulevaa luodaan tänään
sanoin, teoin, tuntein ja
ajattelun keinoin**

**Järjestö- ja vapaaehtoistoiminta
on vaikuttamistoimintaa,
nyt ja tulevaisuudessa**

**Ennakoi
hyvää**

Vapaaehtoistoiminnan kehittäminen tulevaisuus mielessä?

Miten toimintaa voi konkreettisesti kehittää tulevaisuuslähtöisesti?

Tulevaisuuskolmio

Sohail Inayatullah

Nykyhetken työntö

Tulevaisuuden imu

Aihe tai
tilanne

Menneisyyden paino

Menneisyyden paino

Mikä jarruttaa uudistumista kentällä? Millaisia ajatusvinoumia, oletuksia ja tabuja vapaaehtoistoimintaan liittyen tunnistetaan?

- Toimintamallien **henkilöityminen** sekä toiminnan **itseisarvojen** ja **toimintamallien** sekoittuminen tekee kritiikin vastaanottamisesta ja siten uusiutumisen hankalaa
- **Oletukset** liittyen **vapaaehtoistoimintaan** ja **vapaaehtoistoiijoihin**
 - Vapaaehtoistoiminnan terminologia: kuka kokee itsensä vapaaehtoiseksi?
- Hyvinvointivaikutuksista huolimatta vapaaehtoistoiminta voi myös olla **kuormittavaa**
- **Ristiriitaiset käsitykset** järjestöistä pehmeinä ja pörröisinä puuhastelijoina sekä samaan aikaan demokratian kivijalkana

Nykyhetken työntö

Millaisia muutosilmiöitä kentällä tunnistetaan? Mikä puskee kentän toimijoita uudistumaan?

- **Sitoutumisen** muutos & nopea ja suora kansalaisvaikuttaminen (**4. sektori** nousee?)
- Toimijoiden **ikäntyminen** ja sukupolvierot
- **Digitalisaatio** ja digitaalisuus – laitteiden ja alustojen omaksumisen lisäksi kyseessä on myös laaja ajattelutavan murros
- **Rahoitusmallien** muutos ja niihin liittyvä epävarmuus
- **Hyvinvointikäsitys** uudistuu: kuluttajuudesta ja omistamisesta --> merkityksellisiin kokemuksiin, kohtaamisiin ja toimijuuksiin
- Kestävyys ja **vastuullisuus**: vastuullinen järjestö on puoleensavetävä, mutta kokonaisvaltaisesta osaamisesta on puute kentällä

Tulevaisuuden imu

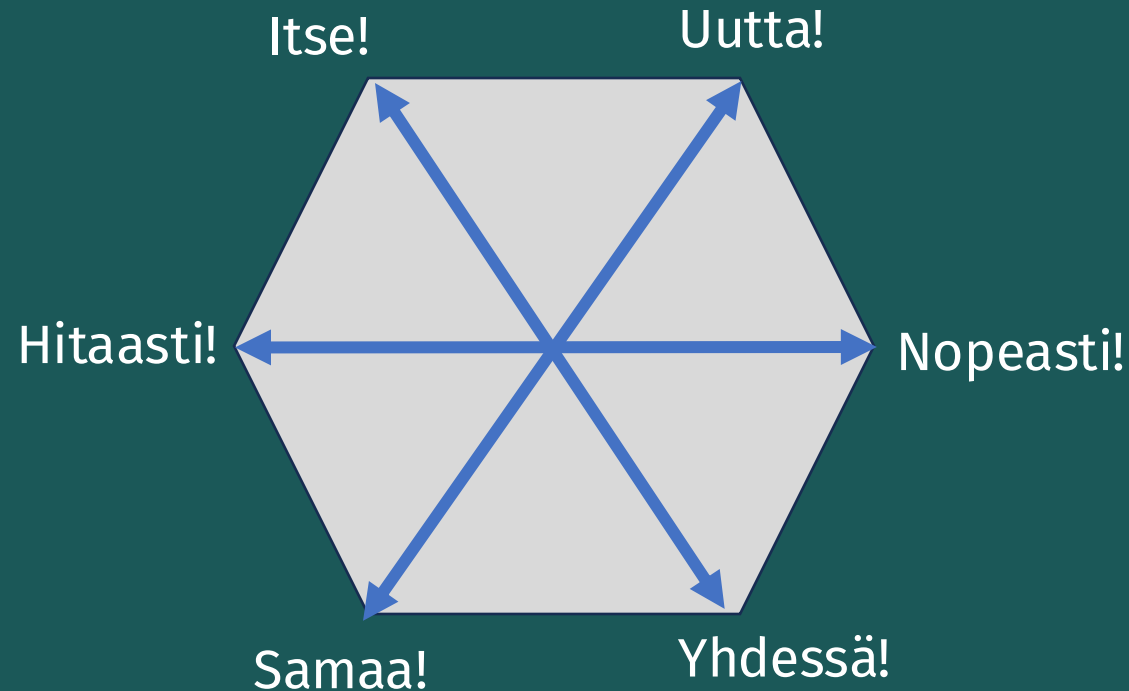
Millaisia visioita kentän toimijoiden tulevaisuuksille olemme kuulleet hankkeen aikana?

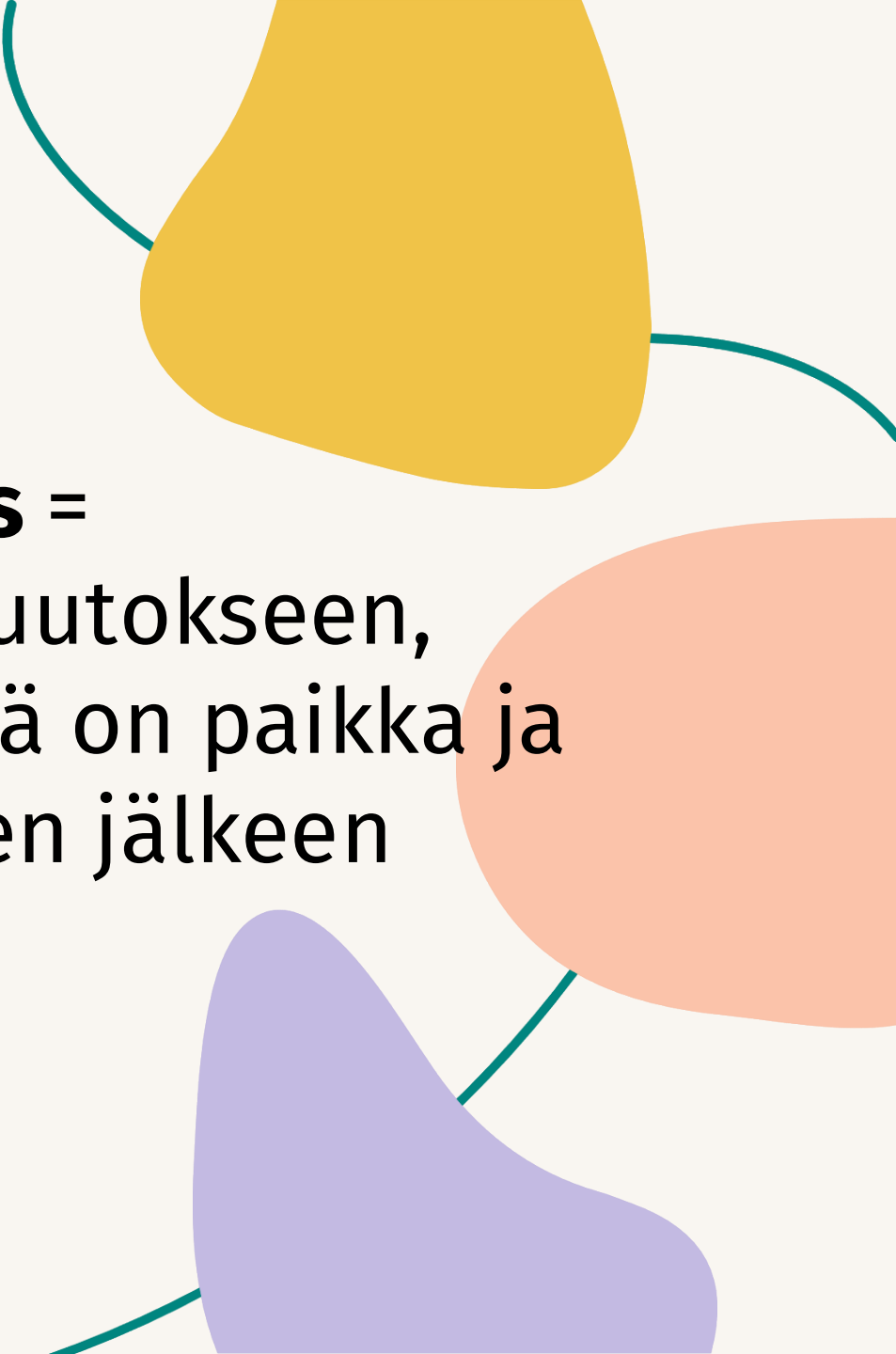
- **Yhteisöllisyys** ja entistä verkottuneemmat/monipuoliset **yhteistyön** muodot
 - vähemmän kilpailua* ja päällekkäisyyttä
 - enemmän resurssien ja ideoiden jakamista
 - yhteistyötä sektorirajojen yli, myös yritysten kanssa
- **Mukaan kutsumisen** piilevä potentiaali –
 - ”Tulin, mutta kukaan ei ole pyytänyt”
- Nykyisen **taloustilanteen yli** näkeminen
- **Vapaaehtoistoiminta on "coolia"** - tulevaisuudessakin sitä halutaan tehdä!

**Kansalaisyhteiskunnan "kilpailuvaltti" voisi olla kilpailemattomuus eli yhteistyö, avoimuus ja arvolähtöinen toiminta.*

Tasapainoilua tulevaisuusajatteluun

- Kestävä ja inhimillinen uudistuminen rakentuu tasapainojen tavoittelemisen varaan – mutta niiden säilyttäminen on prosessi vailla loppua
 - Tasapainot ovat ihmisyyteen pureutuvia, inhimillisiin tarpeiden tutkailuun kutsuvia vastinpareja, joista tarvitsemme lopulta kumpiakin:
 - Uudistuminen ja vaaliminen
 - Yhteistyö ja autonomia
 - Pysähtyminen ja liikkeelle lähteminen
- + Utopiat ja dystopiat!

Muutosluottamus =
avointa suhtautumista muutokseen,
perustuen uskoon, että itsellä on paikka ja
merkitys myös muutoksen jälkeen

Onko yhdistyksenne/järjestönne ajattelu- ja toimintatapa jokimainen vai patomainen?

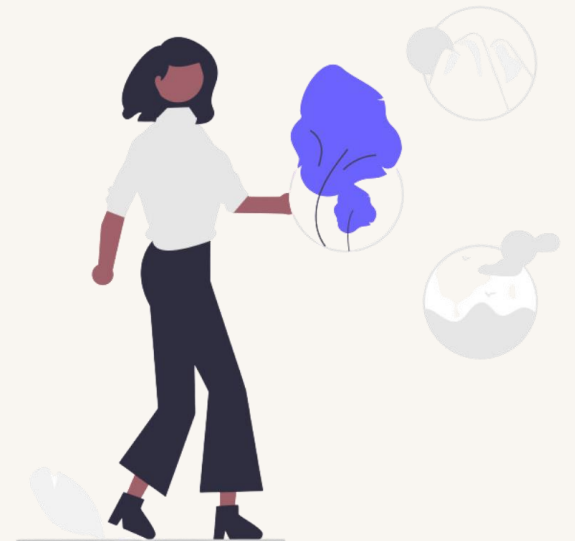
*Muutokseen reagoidaan usein lisäämällä kontrollia.
Halutaan ymmärtää ja hallita muutoksen
odottamattomia, epävarmoja ja joskus epämiellyttäviä
puolia.*

*Mutta muutoksesta selviytymiseksi on tehtävä juuri
päinvastoin - päästettävä irti.*

Aron Schoug & Frida Persson, "[Näin luot tulevaisuuskestävän
yhdistyksen](#)" (KT-hankkeen blogi 22.11.2024)

Muutos ympärillämme kutsuu meitä muuttumaan

- Toimintaympäristön jatkuvasti muuttuessa meidänkin on toimijoina muututtava ja uudistuttava, sekä kirkastettava, mitä haluamme säilyttää ja vaalia
- Tulevaan ja muutokseen katsotaan usein huolien kautta
- Paremman tulevaisuuden toteuttaminen edellyttää sen kuvittelemista
- Luottamuksen kasvattaminen yhteisöissä voi lisätä rohkeutta ja uskallusta muutoksen kohtaamiseen sekä uudistumiseen?

Vinkkejä omaan tulevaisuustyöhön

- Varaa tulevaisuuskeskusteluille **aikaa**, toistuvasti.
 - Kuuntele ja jaa
 - Näennäisiltä sivupoluilta voikin löytyä jotain oleellista
- Tuo tulevaisuustyö **tietoiseksi** osaksi **arkea ja rutiineja**.
 - Miten voisitte yhdessä havainnoida muutosilmiöitä? Milloin ja miten kokoontua lisäämään ymmärrystä siitä, mitä ilmiöt juuri teille tarkoittavat? Entä miten ryhdytte toimeen uuteen ymmärrykseen pohjautuen?
- Havainnoi ja tutki muutoksia myös **oman alan ulkopuolelta**.

Vinkkejä omaan tulevaisuustyöhön

- **Kyseenalaista omat olettamuksesi ja ennakkoluulosi:** opi tunnistamaan omat ajattelumallisi ja haastamaan ne.
- Käytä **mielikuvitustasi:** haasta itsesi ajattelemaan yllättäviäkin kehityskulkuja Entä jos? -kysymyksillä.
- **Testaa ja sovela** rohkeasti ja avoimesti.
- Tunnista tarvittut **tasapainon** paikat ja vältä ääripäihin kallistumista.

**Tulevaisuustyö ei
lopu :)**

Havainnot

Analysointi

**Uusi tieto ja sen
hyödyntäminen**

Tulossa vielä Kohti tulevaa –hankkeessa

Ti 26.11. klo 10-11.30 dialogitilaisuus (etänä) aiheesta "**Mikä tuo meidät yhteen?**", avoin kaikille kiinnostuneille. Lisätietoja ja ilmoittautumiset.

Materiaalia netissä (työkaluja, linkkivinkkejä, blogitekstejä jne.) tulevaisuusprosessien tueksi: kansalaisareena.fi/hankkeet/ennakointi

Tulevaisuusfokus jatkuu Kansalaisareenassa ja Tulevaisuusverkostossa myös hankkeen jälkeen.

Ota yhteyttä, jos haluat tietää lisää: hazel.salminen@kansalaisareena.fi.

Kiitos!

Kansainvälinen vapaaehtoisten päivä 5.12.!

Tule mukaan kiittämään oman järjestösi tai yhteisösi vapaaehtoisia vapaaehtoisten päivänä 5.12. ja tekemään näkyväksi heidän tekemäänsä tärkeää työtä!

#VapaaehtoisilleKiitos

Auttamalla toisiamme Suomi on parempi paikka kaikille

Vapaaehtoistyö.fi-palvelusta löydät vapaaehtoistehtäviä ja voit ilmoittaa niistä.

**Bonuskalvot vapaaehtoisten
motivoimisesta :)**

Miten motivoida vapaaehtoisia?

- [Vapaaehtoisia motivoivat ja sitouttavat eri asiat](#) - henkilöstä ja tilanteesta riippuen
- Vapaaehtoisten motivaattoreita tunnetaan aika vähän Suomessa joten oman organisaation toimintaan liittyviä mahdollisia motivaattoreita on tärkeä pohtia
- **Sisäisiä** motivaatiotekijöitä: itsensä kehittäminen, halu oppia uutta, itsensä toteuttaminen ja merkityksellisyyden tunteet
- **Ulkoisia** motivaatiotekijöitä: kannustus, palaute, palkka tai jonkin muu palkkio, maine ja kunnia

Lisäksi vaikuttanee: Tunteeko olonsa tervetulleeksi? Sopiiko toiminta omiin arvioihin tai identiteettiin? Pystyykö toimintaan vaikuttamaan? Ovatko tehtävät sopivalla vaativuustasolla?

Erilaisia motivaattoreita

- **Nuoria** motivoi: halu oppia uutta, toiminnan merkityksellisyys, uusien kavereiden saaminen, hauskan pitäminen, kokemuksen hankkiminen, toiminnan ideoiminen itse, matalan kynnyksen toiminta sekä yhdessä tekeminen. Nuoret myös lähtevät vapaaehtoistoimintaan usein ystävien vaikutuksesta ja innostamana.
- **lääkäämpiä** motivoi: halu saada uusia tuttavuuksia, auttaminen, mielekäs tekeminen vapaa-ajalla, rutiinit oman osaamisen hyödyntäminen, kokemus hyödyksi olemisesta ja rohkeus lähteä pois kotoa.

Erilaisia motivaattoreita

- **Naisia** motivoi: auttamisen halu, into oppia uusia asioita, halu tutustua uusiin ihmisiin ja pop up -vapaaehtoistoiminta.
- **Miehiä** motivoi: uuden oppiminen, ystävien ja tuttavien vaikutus sekä halu käyttää ylimääräinen vapaa-aika hyödylliseen tekemiseen.
- **Suurimmissa kaupungeissa** auttamishalu korostuu ja vapaa-aikaan halutaan hyödyllistä ja merkityksellistä tekemistä.
- **Maaseudulla** vapaaehtoistoiminta mielletään enemmänkin osaksi elämänmuotoa ja kansalaisvelvollisuudeksi.

Vinkkejä vapaaehtoisten motivoimiseen

- Kerro, mikä merkitys vapaaehtoisten toiminnalla on yhteisösi/järjestösi kannalta.
- Perehdytä vapaaehtoinen huolellisesti tehtävään ja varmista, että hänellä on yhteyshenkilö.
- Luo vapaaehtoiselle selkeä toimenkuva.
- Tarjoa mielekästä tekemistä ja erilaisia tehtäviä.
- Luo hyvä ilmapiiri: innosta ja kannusta.
- Kiitä vapaaehtoisia ja muista heitä merkki- ja juhlapäivinä.
- Järjestä yhteisiä tapahtumia, joissa vapaaehtoiset pääsevät viettämään aikaa toistensa kanssa.
- Auta vapaaehtoista kehittymään ja järjestä kehitys- ja palautekeskusteluita.
- Tarjoa ohjausta ja koulutusta.
- Tee vapaaehtoisen työ näkyväksi myös muille.
- Luo matalan kynnyksen toimintaa.
- Anna mahdollisuus sitoutua ja jakaa arvot.

Neljä näkökulmaa organisaation houkuttelevuuden kehittämiseksi

- **Vapaaehtoistoiminta ja muu elämä** - ehtiikö ja jaksako vapaaehtoinen? -> tehtävien muokkaaminen kullekin sopiviksi
- **Aihelähtöinen toiminta** – saako vapaaehtoinen keskittyä juuri häntä kiinnostaviin kysymyksiin?
- **Yhteisö vs. itse** - tunteeko vapaaehtoinen kuuluvansa yhteisöön ja ovatko kaikkien roolit ja vastuut selkeät?
- **Päätöksenteko** - tunteeko vapaaehtoinen voivansa osallistua ja vaikuttaa organisaation päätöksenteon prosesseihin?